

Розвиток змісту післядипломної педагогічної освіти Придніпров'я (початок 60-х рр. XX ст.)

Т. Д. Побоча

Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти Дніпропетровської обласної ради»
Corresponding author. E-mail: pobocha@ua.fm

Paper received 22.09.19; Accepted for publication 06.10.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2019-207VII84-06>

Анотація. У статті подано основні результати аналізу архівних документів Дніпропетровської та Запорізької областей, що містять матеріал щодо змісту післядипломної педагогічної освіти Придніпров'я у 60-х рр. XX ст. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що попри визначальне місце у змісті цієї освіти ідеологічного складника, заслуговує на увагу факт посилення у змісті освіти саме теоретичного аспекту як загально так і конкретно наукового. Зокрема це відобразилося на посиленні вивчення найбільш актуальних питань розвитку не лише науки та техніки, а й психології та педагогіки. Водночас практичний складник більшою мірою стосувався методичних аспектів та питань, пов'язаних із практичним застосуванням знань і навичок, здобутих учнями у школі.

Ключові слова: освіта, зміст освіти, післядипломна освіта, післядипломна педагогічна освіта, Придніпров'я.

Українська система освіти перебуває на етапі свого активного розвитку та значного реформування, яке торкнулося всіх освітніх рівнів, зокрема післядипломної педагогічної. Становлення цієї системи відбувалося у складні повоєнні часи середини XX ст., коли вся система освіти України перебувала у занепаді та потребувала свого відновлення. Інтенсивність цього процесу призвела до того, що вже у 60-х рр. XX ст. було створено доволі струнку систему післядипломної педагогічної освіти України, традиції якої досі простежуються у підготовці вчителів.

Із 60-х рр. XX ст. в історії соціально-політичного розвитку СРСР (до якого входила Україна) почався період, який тогочасними ідеологами визначався як період «розвиненого соціалізму». Серед провідних факторів розвитку вітчизняної системи освіти знаходився економічний стан країни. Так, на думку дослідників (Т. Мухіна, Є. Копосов, В. Бородачев), уповільнення темпів економічного росту у 1960-1970-ті рр. «спонукало її керівництво звернути увагу на науково-технічний прогрес та відповідно на рівень освіти нових поколінь» [8, с. 117]. Вересневий (1965 р.) Пленум ЦК КПРС ухвалив рішення про проведення економічної реформи, із певною самостійністю для підприємств. Країна була спрямована на пришвидшення науково-технічного прогресу в народному господарстві, що потребувало перебудови й освітньої сфери, тобто освітньої реформи. На думку вітчизняних дослідників (В. Курок, Б. Шевель) ключовим у цій реформі «став перехід до загальної середньої освіти, задекларований як пріоритет радянської освітньої політики. Ідея політехнізації в різних тлумаченнях, була парадигмальною примарою радянської освіти» [7, с. 282]. Відбулися у цей час певні зміни у змісті середньої освіти: «формування його на основі відповідності науково-технічного розвитку, марксистсько-ленінського світогляду, поєднання формальної та матеріальної концепції освіти; уведення як самостійного предмету «трудового навчання» [1, с. 109]. М. Богуславський визначає цей період як один з найбільш продуктивних у розвитку змісту загальної середньої освіти (власне на це був зорієнтований і зміст післядипломної педагогічної освіти). На цей час припадають *методологічна розробка теорії змісту освіти* у дидактиці радянської школи (наукове

товариство під керівництвом Г. Щедровицького), ствердження концепції розвивального навчання (В. Давидов та Д. Ельконін), розробка культурологічної концепції змісту освіти (В. Краєвський, І. Лернер, М. Скаткін та ін.) [3, с. 105-107].

Викладене вище дозволяє стверджувати виключне значення розглядуваного періоду для розвитку змісту вітчизняної освіти. Реформувальний характер тогочасного суспільного розвитку значною мірою відповідає і сучасним темпам модернізації вітчизняної освіти, яка також опинилася перед низкою викликів, до яких відносимо запит на відповідність змісту післядипломної педагогічної вчителів змісту оновлюваної шкільної освіти. Отже метою публікації стало з'ясування продуктивних шляхів удосконалення змісту освіти вчителів у 60-х рр. XX ст., задля можливої експлікації педагогічного досвіду до сучасної післядипломної педагогічної освіти.

Матеріалом дослідження стали архіви Запорізької та Дніпропетровської областей, які становлять єдиний економічний (промисловий) регіон сучасної України, що знайшло своє відображення на соціокультурному розвитку регіону. Серед методів дослідження провідним став історико-ретроспективний аналіз нормативно-правових документів та архівних матеріалів, що відображають тогочасну діяльність інститутів удосконалення кваліфікації вчителів (далі – ІУКВ) Дніпропетровської та Запорізької областей.

У своєму дослідженні ми спиралися на твердження О. Сухомлинської: «Якщо взяти до уваги той факт, що змістом освіти впродовж існування радянської держави вчені займалися, приділяючи увагу переважно його політико-ідеологічному складнику, то реформування змісту освіти 60-х – початку 70-х рр. стало більш науково виваженим, продуманим і, наскільки це було можливим в тогочасних умовах, позбавленим прямого ідеологічного впливу, як це було в 30-40-х рр.» [12, с. 20]. Утім рішення партійних постанов та з'їздів ставали дороговказами у формуванні і організації і змісту підготовки вчителів на курсах підвищення кваліфікації.

Червневий (1963 р.) пленум ЦК КПРС та постанова Президії ЦК КПУ «Про стан і заходи до поліпшення комуністичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл Української РСР» (від 21 жовтня 1964 р.) обласні ІУКВ

спрямовували свою роботу і роботу педагогічних колективів на подальше піднесення ідейного і наукового рівня викладання, забезпечення учням міцних знань, умінь і навичок. Майже на всіх курсах і семінарах (які проводилися на базі опорних шкіл) читались лекції і доповіді з питань «теорії і практики естетичного виховання, розвитку науки, запровадження програмованого навчання, технічних засобів тощо» [13, арк.39]. Значна частина навчального часу у Дніпропетровському ІУКВ відводилася на виконання практичних робіт (для розв'язання задач, проведення практичних і лабораторних робіт, оволодіння технічними засобами тощо. Для ознайомлення вчителів з новітніми тенденціями у промисловому виробництві та сільському господарстві, лекції на курсах були прочитані на хімічному і агрохімічному факультетах народного університету).

Головними завданнями у роботі ІУКВ на цей час було: забезпечення органічної єдності навчання і виховання учнів, індивідуальний підхід до учнів як засіб попередження неуспішності і розвитку здібностей дітей, підвищення наукового рівня викладання та запровадження технічних засобів навчання. Основною темою, над якою працював Дніпропетровський обласний ІУКВ, було «Широке запровадження технічних засобів навчання як один із шляхів підвищення ефективності навчально-виховного процесу», для чого було проведено семінари-практикуми завідуючих районними/міськими кабінетами технічних засобів навчання, обладнано обласний опорний кабінет, на базі якого проводилися систематичні заняття з слухачами курсів і семінарів усіх категорій по оволодінню технічною апаратурою (на вивчення цієї тематики на всіх курсах відводилося 48 годин навчального часу). В освітній сфері роботи Запорізького ІУКВ передбачалося «піднесення рівня навчання та комуністичного виховання підростаючого покоління, поліпшення науково-теоретичного рівня викладання основ наук в школі, удосконалення методичної роботи, вивчення, узагальнення та широке впровадження в практику передового педагогічного досвіду» [15, арк.3]. Тобто головним у роботі закладів післядипломної педагогічної освіти було розв'язання поставлених Партією та Урядом завдань щодо удосконалення системи народної освіти в країні.

У 60-х рр. ХХ ст. зміст шкільної освіти максимально наближувався до тогочасного рівня розвитку науки і техніки, внаслідок «посилення політехнічної спрямованості навчання, необхідності підготовки учня до життя і праці» [6, с. 92]. Саме на цей час припадає широка наукова дискусія щодо змісту шкільної освіти, докладно описана Л. Пироженко. На підставі аналізу матеріалів Державної комісії з розробки змісту загальної середньої освіти (створена у 1964 р. Постановою АПН РСФСР та Академії наук СРСР) дослідниця робить висновки щодо розробки нової концепції змісту загальної середньої освіти, яка полягала у врахуванні актуальних науково-теоретичних проблем у їхньому співвідношенні із «психологічними особливостями пізнавальної діяльності дітей, яка базується на чуттєвому досвіді» [10, с. 11]. З позицій нашого дослідження особливо цінним є зауваження щодо розгляду на комісії проблеми підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів.

Переконливим здається наведене дослідницею критичне судження одного з членів комісії щодо низького рівня загальнопедагогічної культури багатьох тогочасних вчителів, що неминуче «веде до примітивізму у викладанні і нівелює ефективність будь-яких спроб позитивного вирішення проблеми змісту освіти» [4, с. 56]. Тож у змісті підвищення кваліфікації вчителів у цей час (1965-1966 н.р.) були актуалізовані питання удосконалення форм і методів навчання і комуністичного виховання, прищеплення учням навичок і умінь практичного застосування одержаних в школі знань. Також чи не вперше почали розглядати проблеми диференційованого навчання, індивідуального підходу учнів до навчання і виховання.

Варто також наголосити, що у звітних документах роботи обласних ІУКВ підкреслювалося посилення педагогічного компоненту у змісті підвищення кваліфікації вчителів. Зокрема Дніпропетровський ІУКВ констатував що на курсах і семінарах, які було проведено для вчителів впродовж 1965-1966 н.р. «відводилася значна частина часу (до 8-10 годин) для читання кваліфікованих лекцій з актуальних питань педагогіки й психології» [14, арк.9]. Крім того «всі слухачі курсів прослухали лекції з питань використання рішень ХХІІІ з'їзду партії в навчально-виховному процесі, про профорієнтаційну роботу в школі, поліпшення наукового рівня викладання основ наук, забезпечення органічної єдності навчання і виховання, здійснення системи естетичного виховання учнів» [14, арк.9]. Вказаний перелік питань, що входили до змісту підвищення кваліфікації вчителів ілюструє той факт, що попри те, що зміст курсів будувався на стандартних програмах і планах, у викладачів була можливість їхньої модифікації з урахуванням місцевої специфіки та потреб вчителівства.

Упродовж всього часу розвитку системи підвищення кваліфікації вчителів значну увагу приділяли наочності та застосуванню в освітньому процесі технічних засобів навчання: від наочного приладдя, які створювали учні та вчителі у лабораторіях та навчальних кабінетах до кінофільмів, з яких склалися окремі фільмотеки. Крім того, окремими наказами по облвно як позитивний результат діяльності щодо підвищення кваліфікації вчителів наводилися відомості про кількість тих, що пройшли «технічний всеобуч» та отримали права «кінодемонстратора» (на 1967 р. таких вчителів у м. Дніпропетровськ нараховувалося 3500 осіб). Методичний аспект підготовки вчителів було посилено у 1966-1967 н.р. Під час занять вчителям надавалася безпосередня методична допомога щодо поліпшення форм і методів викладання основ наук і забезпечення глибоких знань учнів.

Крім питань методичного характеру за архівними даними розглядалися питання науково-теоретичні, які мали на меті піднести рівень фахової підготовки вчителів. Такі ж питання докладно обговорювалися на науково-практичних конференціях з питань піднесення рівня викладання математики, фізики, хімії та біології, з питань підсумків роботи опорних шкіл та шкіл передового досвіду, з питань піднесення рівня навчально-виховної роботи в початкових класах, з питань трудового виховання тощо. До плану роботи входили лекції з питань марксистсько-ленінської теорії, педагогіки,

психології, мовознавства, літературознавства тощо.

Традиційно до змісту навчання були також включені актуальні теоретичні питання, вчителів знайомили з найновішими досягненнями сучасної науки і використання її в практичній діяльності. До кінця 60-х рр., як зауважує Т. Коршевнік, «зміст середньої освіти розглядався як синонім основ наук; центральним компонентом змісту визнавались знання як духовне багатство людства» [6, с. 93], та зазначає, що у визначеннях окремих учених того періоду має місце розширення трактування змісту освіти як чітко окресленого кола «систематизованих знань, умінь і навичок, які слугують основою для всебічного розвитку учнів, формування в них діалектико-матеріалістичного світогляду, комуністичних поглядів і пізнавальних інтересів» [9, с. 32]. Тому на цей час порівняно із попередніми роками було значно збільшено кількість годин для опанування теоретичних питань (які займали до 60% навчального часу). Також до плану роботи були включені практичні роботи (відвідування і обговорення уроків, різних виховних заходів; розв'язування задач, проведення лабораторних робіт, виготовлення наочності, тощо). Порівняно із попередніми роками змінюється характер виконання практичних завдань. Зокрема, в роботі Запорізького обласного ІВКУ (1965-1966 рр.) значна увага під час проведення таких семінарів приділялася відвідуванню відкритих уроків, кращих практичних занять та виконанню мінімуму практичних і лабораторних робіт.

На курсах підвищення кваліфікації проходили перепідготовку з відривом і без відриву від виробництва педагогічні працівники різного фаху (від директорів середніх та восьмирічних шкіл до педагогічних працівників-керівників семінарів з технічних засобів навчання). Крім курсових заходів проводили обласні, районні, міжрайонні, куцові тощо семінари. Задля підготовки вчителів до роботи за новими програмами до навчальних планів були включені питання теоретичного характеру з метою поглиблення теоретичної, спеціальної перепідготовки фахівців. Увага працівників шкіл на курсах і семінарах також акцентувалася на покращенні якості викладання основ наук, удосконаленні педагогічної майстерності кожного вчителя «Центральними питаннями на курсах були: використання матеріалів ХХІІІ з'їзду КПРС в роботі школи, підвищення науково-теоретичної підготовки вчителів, органічне поєднання навчання та виховання в єдиний процес, вивчення і запровадження передового педагогічного досвіду в практику роботи вчителів, попередження неуспішності, подолання другорічництва тощо» [16, арк. 22].

Задля підвищення фахового рівня вчителів були визначені нові форми. Зокрема, у Запоріжжі 1965 р. було створено університет наукових знань, в якому працювало декілька (6) факультетів, лекції яких сприяли розширенню загального кругозору вчителів та поглибленню знань за фахом. Головний акцент у роботі університету робився на «актуальних питаннях методичного характеру, питаннях впровадження в практику роботи шкіл та вчителів передового педагогічного досвіду; проведення лабораторних робіт слухачів університету в лабораторіях і кабінетах вузів» [15, арк. 19]. Такий саме «університет» існував і в Дніпропетровській області. Саме тут проходило поглиблення вчителями своїх фахових знань. З 1963 р. працював у Дніпро-

петровську хімічний факультет народного університету, з 1964 – агрохімічний факультет.

Крім того, було запроваджено нову форму – очно-заочне (дворічне) навчання вчителів. Під час очних занять було прочитано низку лекцій з основ марксизму-ленінізму, успіхів розвитку радянської науки тощо. На цих курсах також проходили навчання керівний склад педагогічних працівників. Повністю поділяємо думку Н. Протасової про те, що «застосування очно-заочної форми підвищення кваліфікації для деяких категорій педагогічних працівників дало можливість, не відриваючи їх безпосередньо від роботи, забезпечити постійне зростання їхньої професійної кваліфікації» [11, с. 17]. Так, лише у Запорізькій області у 1966-1967 н.р. такою формою роботи було охоплено 843 особи. Порівняно із попереднім роком (52 особи) це значний показник, що свідчив про привабливість для вчителів такої форми роботи. На курсах були прочитані «оглядові лекції з актуальних питань теорії і практики виховної роботи, контролю та керівництва, питань педагогіки, психології тощо» [15, арк. 27].

У 1966 р. було ухвалено постанову колегії МО УРСР «Про часткову зміну трудової підготовки в середній загальноосвітній школі» (від 27.05.1966 р.), постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР, ЦК КП України і Ради Міністрів України «Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи» (від 10.11.1966 р. та 15.12.1966 р.), якими спрямовувалася подальший розвиток загальної середньої освіти зокрема у напрямі організації трудового профільного навчання, задля «професійної підготовки з найбільш масових поширених та потрібних народному господарству спеціальностей у тих школах, де є для цього відповідні умови» [2, с. 278]. Тож 1966-1967 та 1967-1968 н.р. більшу увагу приділяли питанням роботи за новими навчальними планами та програмами, озброєнні вчителів найновішими досягненнями сучасної науки і техніки (додамо, що до цього загального переліку у 1967 р. додали – культуру і мистецтво). Зміст навчання у цей час було побудовано за такими напрямками: теоретичні, що розкривали перед вчителями найновіші досягнення тогочасної науки і техніки, сприяли піднесенню їхнього ідейно-теоретичного рівня, що мало позначитися на «якості знань, умінь і навичок учнів» [15, арк. 7]. Ця підготовка, як вказано у архівних матеріалах, відобразилася у змісті курсової підготовки не за рахунок простого збільшення кількості годин на розкриття теоретичних положень чи досягнень науки і техніки, а за рахунок ознайомлення з актуальними питаннями педагогічної теорії і практики.

За слушним зауваженням І. Жорової наприкінці 60-х рр. «ускладнюються завдання, котрі вирішувала система післядипломної освіти, оскільки науково-технічний прогрес зумовив стрімке збільшення обсягу інформації, яку мали опанувати учні, що вимагало від педагогів постійного творчого вдосконалення методик навчання, пошуку способів формування в молодого покоління пізнавального інтересу та стійкої потреби до систематичного поповнення знань» [5, с. 19]. Тож актуальним було питання співвідношення у змісті підготовки вчителів питань науково-теоретичних та методичних. Наразі ситуацію у Запорізькому ІУКВ розв'язали таким чином: для вчителів-предметників

(математика, фізика, хімія, біологія, мова і література, історія, географія) більше часу приділяли вивченню теоретичних питань, а для вихователів (шкіл-інтернатів, груп продовженого дня) і класних керівників більше уваги приділяли вивченню питань методичних.

Викладене вище дозволяє зробити такі висновки. Необхідність пришвидшення економічного розвитку країни та зокрема Придніпров'я спонукало тогочасних освітян до пошуку ефективних шляхів осучаснення змісту післядипломної педагогічної освіти. Попри те, що визначальне місце у змісті цієї освіти відводилося ідеологічному складнику, заслуговує на увагу факт посилення у змісті освіти саме теоретичного аспекту як загально так і конкретно наукового. Зокрема це відо-

бразилося на посиленні вивчення найбільш актуальних питань розвитку не лише науки та техніки, а й психології та педагогіки. Водночас практичний складник більшою мірою стосувався методичних аспектів та питань, пов'язаних із практичним застосуванням знань і навичок, здобутих учнями у школі. Останній аспект, на нашу думку, є актуальним у сучасному реформуванні змісту післядипломної педагогічної освіти, проте він значною мірою перевищує власне психолого-педагогічну підготовку вчителів. Проте оновлювана школа потребує вчителів, які добре орієнтуються не лише в питаннях педагогічних технологій, а й у питаннях сучасного розвитку педагогічної науки, яка демонструє вихід за межі традиційної освітньої парадигми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства: наук.-допом. бібліогр. показч. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 251 с.
2. Богатирчук К. О. Трудове профільне навчання учнівської молоді в Україні в 60-80-ті рр. ХХ ст. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2016. Вип. 46. С. 278–281.
3. Богуславський М. В. Приоритети модернізації содержания общего образования в отечественной педагогике ХХ века. *Проблемы современного образования*. 2012. № 6. С. 99–111.
4. Гончаров М. К. Про науковий зміст освіти в середній школі *Радянська школа*. 1967. № 10. С. 52–57.
5. Жорова І. Я. Професійний розвиток педагогів у системі науково-освітніх координат. КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»: від витоків до сьогодення. *Таврійський вісник освіти*. 2014. Спецвипуск. С. 4–72.
6. Коршевнік Т. В. Ретроспективний аналіз підходів до визначення поняття «зміст освіти» в педагогічній науці ХХ століття *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 121. С. 89–99.
7. Курок В., Шевель Б. Аналіз результатів освітньої реформи 1958 р. для професійно-технічної освіти в Україні. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 7. С. 278–284.
8. Мухина Т. Г., Копосов Е. В., Бородачев В. В. История и перспективы развития отечественной системы дополнительного профессионального образования в условиях высшей школы: Монография. Н. Новгород: Изд-во ННГАСУ, 2013. 289 с.
9. Педагогика / отв. ред. Г. И. Щукина. Москва: Просвещение, 1966. 648 с.
10. Пироженко Л. Пошуки теоретичних засад реформування змісту загальної середньої освіти у 1964-1966 рр. *Історико-педагогічний альманах*. 2008. Вип. 2. С. 4–12
11. Примакова В. Періодизація розвитку післядипломної освіти вчителів початкових класів в Україні (1948-2012 роки). *Обрії*. 2014. № 1 (38). С. 43–46.
12. Сухомлинська О. В. Уплив радянської ідеології на організацію освітнього процесу в загальноосвітній школі. *Нариси з історії розвитку диференційованого підходу до організації навчання в українській школі (кінець 30-х – 80-ті рр. ХХ ст.): посібник / Кол.-в авт.: О. В. Сухомлинська, Н. П. Дічек, Л. Д. Березівська, Н. М. Гупан, Л. В. Пироженко та ін.; за заг. ред. д. п. н., проф. Н. П. Дічек. Київ : Педагогічна думка, 2017. С. 7-26.*
13. Отчёт о работе Днепропетровского областного института усовершенствования квалификации учителей за 1964/65 учебный год. *ДАДО* (Держ. архів Дніпропетр. обл.). Ф.3101. Оп.2. Спр.24. 73 арк.
14. Отчёт о работе Днепропетровского института усовершенствования квалификации учителей за 1965/66 учебный год. *ДАДО* (Держ. архів Дніпропетр. обл.). Ф.3101. Оп.2. Спр.62. 64 арк.
15. Годовой отчёт о работе института за 1966-1967 учебный год. *ДАЗО* (Держ. архів Запорізьк. обл.). Ф.2569. Оп.1. Спр.363. 214 арк.
16. Годовой отчёт о работе института за 1965-1966 учебный год. *ДАЗО* (Держ. архів Запорізьк. обл.). Ф.2569. Оп.1. Спр.340-а. 184 арк.

REFERENCES

1. Berezivska L. D. Reformuvannia shkilnoi osvity v Ukraini u XX stolitti kriz pryzmu dzhereloznavstva: nauk.-dopom. bibliohr. pokazch. Vinnytsia : TOV «TVORY», 2019. 251s. [Reforming of School Education in Ukraine in the Twentieth Century through the Prism of Source Studies: Scientific Assist. Bibliographies sh.]. Vinnitsa: LLC «TVORY», 2019. 251 p.
2. Bohatyrchuk K. O. Trudove profilne navchannia uchnivskoi molodi v Ukraini v 60-80-ti rr. XX st. Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. 2016. Vyp. 46. S. 278–281. [Profile work training of student youth in Ukraine in the 60-80's of the XX century.] Scientific works of the History Department of Zaporizhzhya National University. 2016. Vyp. 46. Pp. 278 – 281.
3. Boguslavskiy M. V. Prioritety modernizatsii sodержaniya obshchego obrazovaniya v otechestvennoy pedagogike XX veka. *Problemy sovremennoy obrazovaniya*. 2012. № 6. S. 99–111. [Priorities of modernization of the content of general education in domestic pedagogy of the twentieth century.] Problems of modern education. 2012. № 6. Pp. 99–111.
4. Honcharov M. K. Pro naukovyi zmist osvity v serednii shkoli Radianska shkola. 1967. № 10. S. 52–57. [About the scientific content of education in the secondary school]. Soviet school. 1967. № 10. Pp. 52–57.
5. Zhorova I. Ya. Profesiyni rozvytok pedahohiv u systemi naukovy-osvitnikh koordynat. KVNZ «Khersonska akademiia neperovnoi osvity»: vid vyotokiv do sohodennia. *Tavriiskiy visnyk osvity*. 2014. Spetsvypusk. S. 4–72. [Professional development of teachers in the system of scientific and educational coordinates.] Kherson Academy of Continuing Education: from its origins to the present. The Taurian Herald of Education. 2014. Special issue. Pp. 4 – 72.
6. Korshevniuk T. V. Retrospektyvnyi analiz pidkhodiv do vyznachennia poniattia “zmist osvity” v pedahohichnii nauki XX stolittia Pedahohichni nauky. 2014. Vyp. 121. S. 89–99. [A retrospective analysis of approaches to defining the concept of "content of education" in the pedagogical science of the twentieth century] Pedagogical sciences. 2014. Vol. 121. Pp. 89–99.
7. Kurok V., Shevel B. Analiz rezultativ osvitnoi reformy 1958 r.

- dla profesiino-tehnichnoi osvity v Ukraini. Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia. 2013. № 7. S. 278–284. [Analysis of the results of the 1958 educational reform for vocational education in Ukraine.] Problems of preparation of the modern teacher. 2013. № 7. Pp. 278–284.
8. Mukhina T. G., Kopusov Ye. V., Borodachev V. V. Istoriya i perspektivy razvitiya otechestvennoy sistemy dopolnitelnogo professionalnogo obrazovaniya v usloviyakh vysshey shkoly: Monografiya. N. Novgorod: Izd-vo NNGASU, 2013. 289 s. [History and prospects of development of the domestic system of additional vocational education in higher school]. Monograph. N. Novgorod: NNASU Publishing House, 2013. 289 p.
 9. Pedagogika / otv. red. G. I. Shchukina. Moskva: Prosveshchenie, 1966. 648 s. [Pedagogy] Moscow: Enlightenment, 1966. 648 p.
 10. Pyrozhenko L. Poshuky teoretychnykh zasad reformuvannya zmistu zahalnoi serednoi osvity u 1964-1966 rr. Istoryko-pedahohichniy almanakh. 2008. Vyp. 2. S. 4–12 [The search for theoretical foundations for reforming the content of general secondary education in 1964-1966.] Historical and pedagogical almanac. 2008. Iss. 2. Pp. 4–12.
 11. Prymakova V. Periodyzatsiia rozvytku pisliadyplomnoi osvity vchyteliv pochatkovykh klasiv v Ukraini (1948-2012 roky). Obrii. 2014. № 1 (38). S. 43–46. [Periodization of development of postgraduate education of primary school teachers in Ukraine (1948-2012).] Horizons. 2014. No. 1 (38). Pp. 43–46.
 12. Sukhomlynska O. V. Uplyvadianskoi ideolohii na orhanizatsiiu osvitnoho protsesu v zahalnoosvitnii shkoli. Narysy z istorii rozvytku dyferentsiiovanoho pidkhodu do orhanizatsii navchannia v ukrainskii shkoli (kinets 30-kh – 80-ti rr. XX st.) : posibnyk / Kol.-v avt. : O. V. Sukhomlynska, N. P. Dichek, L. D. Berezhivska, N. M. Hupan, L. V. Pyrozhenko ta in.; za zah. red. d. p. n., prof. N. P. Dichek. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2017. S. 7-26. [The influence of Soviet ideology on the organization of the educational process in a comprehensive school. Essays on the history of the development of a differentiated approach to the organization of education in the Ukrainian school (late 30's - 80's of XX century): a manual], Kyiv: Pedagogical thought, 2017, Pp.7-26.
 13. Otchyot o rabote Dnepropetrovskogo oblastnogo instituta usovershenstvovaniya uchiteley za 1964/65 uchebnyiy god. [Report on the work of the Dnipropetrovsk regional institute for the improvement of teachers for the 1964/65 academic year] DADO (Derzh. arhiv Dnipropetr. obl.). F. 3101. Op. 2. Spr. 24. 73 ark.
 14. Otchyot o rabote Dnepropetrovskogo oblastnogo instituta usovershenstvovaniya uchiteley za 1964/65 uchebnyiy god. [Report on the work of the Dnipropetrovsk regional institute for the improvement of teachers for the 1964/65 academic year] DADO (Derzh. arhiv Dnipropetr. obl.). F. 3101. Op. 2. Spr. 62. 64 ark.
 15. Godovoy otchyot o rabote instituta za 1966-1967 uchebnyiy god. [Annual report on the work of the institute for the 1966-1967 academic year]. DAZO (Derzh. arhiv Zaporizz. obl.). F. 2569. Op. 1. Spr. 363. 214 ark.
 16. Godovoy otchyot o rabote instituta za 1965-1966 uchebnyiy god. [Annual report on the work of the institute for the 1966-1967 academic year]. DAZO (Derzh. arhiv Zaporizz. obl.). F. 2569. Op. 1. Spr. 340-a. 184 ark.

Development of the content of the postgraduate pedagogical education of Dnieper (early 60's of XX c.)

T. D. Poboča

Abstract. The article presents the main results of the analysis of archival documents of Dnipropetrovsk and Zaporizhzhya regions, which contain material on the content of postgraduate pedagogical education in the Dnieper in the 60's of the XX century. The conducted research makes it possible to conclude that despite the decisive place in the content of this education of the ideological component, the fact of enhancement in the content of education of the theoretical aspect in general and specifically scientific means deserves attention. In particular, it reflected on the intensified study of the most pressing issues of development not only of science and technology, but also of psychology and pedagogy. At the same time, the practical component was more concerned with the methodological aspects and issues related to the practical application of the knowledge and skills acquired by students in school.

Keywords: *education, content of education, postgraduate education, postgraduate pedagogical education, Dnieper.*